

ORATIO

DE
CONCORDIA THEOLOGORUM
ET
DISCORDIA.

NAZIANZ. Οὐτε γὰρ ἐν Θεότητι γάσις ὅτι μὴδὲ λύσις· καὶ γὰρ γάσις ἐκγονόν. ἀλλὰ τοσούτον τὸ τῆς ὁμονοίας καὶ πρὸς αὐτὴν, καὶ πρὸς τὰ δεύτερα, ὥστε καὶ προσηγορίαν τῇ Θεῷ γενέσθαι μετὰ τῶν ἄλλων καὶ πρὸ τῶν ἄλλων, οἷς χαίρει καλούμεν, τούτο τὸ πλεονέκτημα. Oratiōne duodecima circa medium.

CHRYSOST. Οὐαὶ πάντες πανταχού αὐτοῦ δυνάστη, διὰ τὸ σάματ. μὴ ψευδέσθω φησὶν, ὁ ὀφθαλμὸς τὴν πόδα, μὴδὲ ὁ πούς τὸν ὀφθαλμόν. οὕτω δὲ καὶ ἡμεῖς μὴ ψευδόμεθα, εἰ ἀλλήλων μέλη ἐσμέν. hom. 14. in epist. ad Eph. circa initium.

AUGUST. Quæ Harmonia à Musicis dicitur in cantu, ea est in Civitate Concordia, arctissimum atque optimum in Societate vinculum Incolumitatis, lib. 1. de Civit. Dei, Cap. 21.

EDINBURGI,
Excudebat Thomas Brown: Anno DOM. 1676.

OTARIO

T

THE OTARIO

1840

1841

1842

1843

1844

1845

1846

1847

1848

1849

1850

1851

1852

1853

1854

1855

1856

1857

1858

1859

1860

1861

1862

1863

1864

1865

1866

1867

1868

1869

1870

1871

1872

1873

1874

1875

1876

1877

1878

1879

1880

1881

1882

1883

1884

1885

1886

1887

1888

1889

1890

1891

1892

1893

1894

1895

1896

1897

1898

1899

1900

1901

1902

1903

1904

1905

1906

1907

1908

1909

1910

1911

1912

1913

1914

1915

1916

1917

1918

1919

1920

1921

1922

1923

1924

1925

1926

1927

1928

1929

1930

1931

1932

1933

1934

1935

1936

1937

1938

1939

1940

1941

1942

1943

1944

1945

1946

1947

1948

1949

1950

1951

1952

1953

1954

1955

1956

1957

1958

1959

1960

1961

1962

1963

1964

1965

1966

1967

1968

1969

1970

1971

1972

1973

1974

1975

1976

1977

1978

1979

1980

1981

1982

1983

1984

1985

1986

1987

1988

1989

1990

1991

1992

1993

1994

1995

1996

1997

1998

1999

2000

2001

2002

2003

2004

2005

2006

2007

2008

2009

2010

2011

2012

2013

2014

2015

2016

2017

2018

2019

2020

2021

2022

2023

2024

2025

2026

2027

2028

2029

2030

2031

2032

2033

2034

2035

2036

2037

2038

2039

2040

2041

2042

2043

2044

2045

2046

2047

2048

2049

2050

2051

2052

2053

2054

2055

2056

2057

2058

2059

2060

2061

2062

2063

2064

2065

2066

2067

2068

2069

2070

2071

2072

2073

2074

2075

2076

2077

2078

2079

2080

2081

2082

2083

2084

2085

2086

2087

2088

2089

2090

2091

2092

2093

2094

2095

2096

2097

2098

2099

2100

2101

2102

2103

2104

2105

2106

2107

2108

2109

2110

2111

2112

2113

2114

2115

2116

2117

2118

2119

2120

2121

2122

2123

2124

2125

2126

2127

2128

2129

2130

2131

2132

2133

2134

2135

2136

2137

2138

2139

2140

2141

2142

2143

2144

2145

2146

2147

2148

2149

2150

2151

2152

2153

2154

AMPLIS· ILLUSTRIS· CELEBER· VIRIS
D. GULIELMO BINNIE,
 Urbis *Edinburgenæ* Consuli Magnifico;

D D GULIELMO HAY, ANDREÆ CHEYN,
 GULIELMO DICK, CORNELIO NEILSON,

Prætoribus Æquissimis:

D. FRANCISCO KILLOCH, Ædili Vigilantissimo;

D. QUINTIGERNO WOOD, Quæstori Fidelissimo
 cæterisque florentissimæ Civitatis Senatoribus, Clariss.

Consultis, Musarum Nostrarum fautoribus pro-
 pensissimis: Meccœnatibus meis æternum

honorandis. S. P. P.

*Andem aliquando lucem aspicit, Oratio ea, quam vo-
 bis præsentibus, Domini mei & Meccœnates, pu-
 blicè habui. Seriùs quidem quàm pro plurimum vo-
 tis, fortè etiam quàm oportuit; Sed lentori meo na-
 turali, & valetudini minùs propitiæ, nonnihil in-
 dulgendum, Etiam dum jam enititur, in diàs luminis oras,
 Sat citò si | at bene. Quòd autem vestra fastigia, hac vice in-
 terpellàrim, iisque me in clientelam dedere constituerim, cau-
 sas plures intercedere comperiet qui vis & graves. Unica illa
 prodit universas, Gratitude, quæ arcanò quodam amoris illi-
 (a) cio,*

( )
cio, bonis & beneficiis, quicquid hominum est ratione utenti-
um, prolixè dat in obsequium. Equidem dum ruri agerem
remotus, ministerio mihi credito, & studiorum commoditati,
pro virili, invigilans, sollicitârunt me primùm Decessores
vestri, absque ambitu aut prensatione ullâ meâ, & effecerunt
denum, ut in Urbem hanc concederem, Pastoribus illius Pri-
mariis accensendus. Etiam inundante in insontem (nisi quòd
alieno tempore, ut aliquibus visum, Ecclesia paci provehenda,
importunè me inferebam; agnoscentibus interim illis ipsis,
qui nos censuris innodârunt, summam Synodi significantiam,
sopienda fatali isti flammâ, quâ ardebat & etiamnum ardet
noster Ucalegon) invidiosâ calamitate quâ à charissimo grege
avulsum, postquàm (quod eò acerbius) laborum primitias
percepisse, non obscurè mihi videbar, totos 12. menses, seu sy-
dere tactum detinuit, & extra urbis pomæria, finibus parochia
non ita pridem meâ prorsus alligavit: Senatus interea vester,
cujus tunc vos non postrema pars, uti arbitror, cunctando rem
restitutum iri reputans, quòd vis major ex transverso incur-
rerat, cui eluctanda impar, summâ patientiâ pertulit; ne-
minem mihi surrogans, quòd utique jure & arbitrato suo po-
tuit, Etiam ut ita faceret, viis & modis, quâ apertè quâ per
cuniculos, adigebatur, illibatâ porrò pensione annuâ (rarâ
quidem & fortè propriâ, optima huic urbi, in pastores suos
munificentia) dum Hibernâ nube deterfâ, tempestas desavi-
ret, redeuntibus halcyoniis. Quòd ut primùm accidit, &
postliminium mihi concessum, dici vix potest, quâ alacritate
singuli me susceperint, & in Stationem pristinam, unde deje-
ctus, evexerint. Néque ita stetit benevolentia vestra,
aut iis cancellis claudi & circumscribi se passa; Sed altius assur-
gens, promovere me voluit in eam sedem, quâ dignior altera
vobis non obtingit: Denato namque per eos dies Reverendo
D^{no} Colvillô, Academia vestra Primariò meritiissimò, Ma-
gistratus qui tum temporis gubernacula tenebat, reflexis in me
oculis,

oculis, illi sufficiens (quod & venerandus Semo ipse, su-
 premâ suâ voluntate, lampada mihi legans, utinam & Spiritu-
 tum, sibi oppidò gratum forè prædixit) unanimis conclusit;
 Consiliatorum nemine, duplicato licet numero veteris & novi
 confessus, in futuram rei memoriam, sese subducente, aut quod
 rarum & insolens, suffragio suo non adprobante. Quæ quidem
 gratia, eò major & manifestior effulsit, forè etiam firmiori-
 bus nixaradicibus, quod ad illustrem ejusmodi Spartam, non
 Ambitio mea (norunt enim haud infima nota apud vos, quan-
 tum obstiterim, radios benignitatis Edinburgensæ in alios, qui-
 bus supparem me & pluribus parasangis inferiorem, ingenuè
 fateor, reclinare satagens, Etiam per arduam provinciam, quo-
 quo modò transferre gestiens; Quis enim equare se posse speret,
 Rollocos, Charterios, Bodios, Adamides, Lightonos, Col-
 villos vestros? Certè ego ne semel in animum induxi meum,
 aut eòsque dementia procedere volui, ut Herculis cothurnos
 pusioni, adaptari posse putàrim) non Natales aut necessitudi-
 nes, non denique artificium ullum mei aut meorum; Sed sola
 vestra de nostris in Vineâ Domini conatibus, honesta existima-
 tio, velificata est & viam fecit. Etiam ne Ministerio dece-
 derem, quod utique illubenti contigisset, aliud Templum, ubi
 vobis ipsis audire volupe, in Urbe mediâ, mihi assignâstis,
 cui non ita pridem insederat Robertus Rollocus, Academia ite-
 dem hujus Primarius, & post eum Adamsonus; insedisset etiam
 indubiè D. Colvillus, nisi ævo defectus, priusquam huc appu-
 lit. Si quidem res in integro fuissent, aut citra alterius in-
 commodum, Conciones sacra mihi permisæ; ubi Studiosorum
 Corona, diebus Dominicis, equidem magis volenti venisset,
 etiam & veniet, Quod & publicè testatus sum. Sed paren-
 dum Magistratui legitima præcipienti, præsertim ubi tralatio-
 ne eâ, benevolentiam suam aperire voluit ulterius. Certè tot
 & tantis amicitia pignoribus, quin me obstrictum & devin-
 ctum teneatis, non abnuo. Sed dum conscientiam excutio me-
 am,

am, justo pudore suffundor, quòd ne cogitandà quidem gratiã vestris erga me meritis respondere possim, nisi abundè relatam interpretemini, si memori mente ea conservavero. Generosa vestra indoles ἀντιπρόσβουλον, aut redhostimentum non requirit, nèque illud nunc agitis, aut sors mea patitur. Sed bona nomina quo minùs appellantur, eò impensius sua fidei student, & es alienum profitentur. Semel animus fuerat compilasse scrinia, & quæ in aliquibus Theologiæ apicibus abstrusioribus, aliquando meditatùs sum, sub sua signa redegisse, & illustri vestro sacrasse honori, ut quàm effusus sim in gratias, orbi inotesceret. Sed subductis rationibus, ut longiori circuitu sic processuram rem arbitrabar, ita nec facile privilegium mihi concessum iri videbam, proferendi quicquam, disputatorii commatis in publicum; cùm paucis retro annis in petitione simili, repulsam tulerim, quòd parùm equis conditionibus pacisci noluerim, purgandum sciz. opus, castrandum verius, aut invidis aut ignaris, uti conjiciebam, sistere & exhibere; Qui licentius in aliena grassantes, mutassent quadrata rotundis, fortè etiam totos articulos sustulissent, sequiora omnia, ut limis sunt oculis, suspicantes, ne in exiguis viderentur perdidisse operam, & ruinã minori spectata fidei, mercedem meruisse. Sed ut raram & reconditam Superiorum prudentiam, dubitare non debeo, quã sufflaminandum me censuere, ita consolatione eà oblector, quòd in re Theologicã, non pruriat aut prægnet mihi animus peregrinis Ideis, & novorum technasmatum cupidine. Singularem quod scio Sententiam, à traditivã quam à Majoribus haussì, discordem, in sinu non foveo nec fovi unquam; licèt subinde aliã methodò & arte, in eandem metam anhelem. Neque omnium dierum Soles occubuerè,, etiam atas mihi sufficit vires & ingenium. Si bono Deo videbitur, ut Patria aliquando prosim, ne stagnet in eà aut regurgitent errores proscripti, quibus insensissimum memet profiteor, aut quod periculo propius, cursum continuent, Viam aliquando aperiet mihi per eas angustias

( )
angustias, ut liberè ferar in immenso hoc laudis & literarum
Oceano. Sin minùs, fiat voluntas Domini; spero etenim,
nec spes mea decollabit unquam, non defore alios veritatis Di-
vina Vindices, qui imperterrito animo & oculis irretortis,
Adversarios ad unum omnes, sistere & intimidare valeant. In-
terea quod primùm sese obtulit, Oratiunculam hanc, quæ per-
missu Superiorum in lucem prodit, vobis sacram facio, Domi-
ni mei Clementissimi. Munusculum levidense fateor, & vo-
torum meorum altitudini minimè respondens; sed ut peccàssem
inexpiabiliter, crimine quidem februalibus nullis, lustrando
aut eluendo, si vos prateriissem, ita æquo animo interpretari
velitis, & mentem donantis expendere potiùs, quàm doni pre-
tium & indicaturam, enixè rogo: humilioribus nàmque ad
sublimia, via sternitur & paratur, etiam ipsi Superi mortali-
um opis & munerum nihil indigi, caducis ipsorum donariis
mulcentur sæpe, & tenuioris manûs, despicabiles alioqui lem-
niscos, neutiquam averfantur. Argumentum selegi quod mi-
hi maximè idoneum videbatur, & instituto loci quem vestrà
benignitate teneo, per commodum. Ecquod thema convenien-
tius, primario Theologia Professore, qualem me dixistis? quàm
in istorum hominum discordias, & odia plusquàm Vatintiana,
stylo oratorio paucis perrexisse, quòd iis ferveat orbis hoc ævo
à que seu furiis suis exagitetur caca vi & palàm misceatur.
Etiam amnes eruditionis sacra & fluentia, jam olim, purpureis
rubuere vadis. Concordiam porro seu cælo delapsam, cernuum
venerari decebat Theologum, qui Spiritui Pacis & Charita-
tis, sese mancipavit & totum transdidit. Puritatem latine
linguæ, & elegantiam non profiteor, licèt in Aphthonii gy-
nasmatibus non hospes omnino, cùm ea cura nos tangeret. Etiam
lustrò jam quarto labente, derelicti à me studii & stadii Philo-
sophici, facilitatem istius sermonis, quæ tunc pollebam, & quæ
aliquibus visa profluentia propior, periisse mihi magnam par-
tem, et desuetudine abiisse, nemo mirabitur. Satis nunc mi-

hi, gnaro licet quid humanitatem et iudicium intersit, si quæ publicè recitata, plarisque placuit, oratio, suum florem retineat impressa, neque voce ulla aut verbulo variata. Non enim Tullianis et Platoniciis pigmentis, in re tam seriâ, studere debui, aut ad rhetoricum me exercere palum. Si remoto verborum epithemate, lemas oculis abstergere, et animi morbos Germana Theologia, mortem minitantes, panchresto Scripturarum pharmaco, et Argumentorum hamaxi, curare possem, illud utique unicè mihi in votis; at inanis loquela fumos spargere, et fascinum inducere, Agyrtarum et præstigiatorum. Neque ementitis aut emortuis coloribus adumbranda mihi unquam fides. Istud quidem prætereundum mihi non est, quod penè rationes meas omnes conturbavit, quod etiam causari possim et jure prætexere, si quæ in hac scriptione, subacti iudicii severiori lime non sint sustinenda: Certè legi velim auspicalem eam orationem cum veniâ, nunquam enim minùs composito animo fui, quàm dum exasciabam, & memori menti committebam. Vix namque ad Primariatum suæ Academia, evocârat me Urbs Edinburgena, quin præcipiti fato erepta mihi charissima Conjux. Fortè ne felicitate nimia (ita quis exponeret) laxaretur aut lasciviret animus, Divina immemor originis, amarulentum adeo calicem, temperare mihi, voluit Omnipotens. Nolo ego mortualia canere hîc, aut immodico luctui laxare habenas, aut, quod tamen Marito & Amanti largiendum, Excellentissimæ Mulierum parentare publicè. Non mea hac unius clades, urbem attinet & orbem, cujus utique vicem, flexis assiduè genibus, Deo Patri commendabat; Ardentissimis insuper votis, præ corruptela morum, in hac face Romuli quâ vivimus, & voluptatum veterno, stupendâ certè seculi perversitate, manantibus largo lachrymarum imbre luminibus, deflebat indies; ut nullus dubitem, sustinuisse eam inter alios, etiam tardâsse, numinis irati vindictam. Si plura quæras, ut de stemmatis claritate nihil dicam, licet pau-

( )
eis totâ Scotiâ, concedente, *Viva* fuit *Virtutis* imago, seu *Virgo* seu *Nupta*. *Ingenii* acumine & *Solertiâ*, plures viros *pratergressa*; *Scripturarum* intelligentiâ, & ad prodigium, *tenaci memoriâ*; *Retruorum Theologiæ* dogmatum, notitiâ penè incredibile, quâ errores subinde, & doctrinam malè sanam, summâ dexteritate detegebat; *Charitate* conjugali & *Maternâ*, *Prudentiâ* demum *Oeconomicâ*, inter rarissimas sui sexus, & *Seculi*, haud dubiè numeranda. Nihil ego figura aut ambitioni do, Deus novit, nèque hac silentii Supp-aro, seu caphareum Saxum, induxisse debui. Et nisi ipsi humilitatis & modestiæ velo, tegere placuisset, quæ cælitus concessa, ingentes *Ingentis Animi* dotes, atque ut syderi retrogrado, Spectantium oculis sese subducere, Admiratores plures reperiisset. Illud certum, omnes quidem bonos eâ mente esse oportere, ut quàm diutissimè interesse cætibz miserorum Mortalium, ipsam praoptassent, & fertus ad eam felicitatem pervenire, quam spe & augurio toties, jampridem praeceperat. Multum denique ad Amorem facit, eodem fulmine afflatus, sua miscuisse solatia; simulque dejectos à fortunâ, communibus votis, in eandem spem incubuisse. Quoties bone Deus! languentem, & tantum non titubantem animum, præ radio continuati carceris, et Sabbatorum elinguium, sapientissimis suis monitis, mirè levavit; ut si quæ constantiâ, et fortè non temnenda Indolis indicia, tunc temporis exhibui, exhibuisse saltem judicârit mundus, illi uni secundum Deum, in solidum debuerim. Sed mihi tempero. Submittenda colla victrici Seculorum Providentiæ, et sternendus animus ad vocem Altitonantis Dei, qui caduca dixit omnia, quasi flores in diem victuros. Abjicienda vanarum, nihil calidè nimis appetendum, quia omnia in tempore vehet, hic aut alius vespere. Si bonitati numinis & arbitrio, nostra omnia permittamus, quæ videntur aspera, mitescunt & levigantur. Ne dicam de magnis utilitatibus, in quas pietatis auspicio, desinunt huma-
na

( )
na detrimenta. Verùm ut à diverticulò, quò adegit iustissi-
mus dolor, viam remetiatur, Hac eò dici à me videatis, Claris-
simi Domini, ne quid ampliùs, Scriptioni isti tribuendum
arbitremini, quàm mereatur, aut per istiusmodi angustias, à
me præstari potuit. Fortè multum erat, inter luctum & la-
chrymas, Orationem bene longam, pangere & condidisse, &
virilis animi indicium non ignobile, vicesimo die à tumula-
ta conjugè, cum quâ plures annos conjunctissimè vixeram,
recitasse publicè, cum crudo dolori, mora brevior, medicinam
facere non posset; & ut nihil dicam de concionibus, quæ mihi
ex officio veniebant, & aliis muneribus populum pròpe atti-
nentibus, indictâ præsertim per eos dies, sacrâ synaxi; corporis
vires, ingruente Morbo, tum temporis, epidemico, & periculo-
sâ aliorum symptomatum syndromè, non parùm attrita, licèt
casspitârim subinde, & ad Oratorias leges plura non exegerim.
Affectatam Sciolorum Hypercriticen contemno, & id genus ho-
minum, quod calumniis perimit absentes, maleficarum sævi-
tiam imitatum, quæ excitatis cereis imaginibus eorum quos o-
dit, lento igni liquandas apponit, ut exemplaria pereant, la-
teat tamen manus quæ intulit injuriam. Certè ut nullus hæte-
nùs innocens, ut par esse possit sedulitati fingentium, ita ve-
spis istis & vomicis, apud fortes nulli adytus, uti in templo
Romano, Herculi sacro, muscæ nulla. Hiæntes quidem cor-
vos eludere non difficile, si coram crocitarent; Sed mihi con-
trà accidit, modò parva liceat componere magnis, quàm Do-
ctori Gentium Paulo, qui absens utique in veneratione ha-
bitus, at minuebat præsentia famam, si petulanti Corinthio
fides. Sunt qui semotis arbitris, seu sorices, innoxios rodere,
eorumque integritatem libare non verentur, quos tamen fe-
rire in facie fortè non adeo facile foret. Dicaculis istis bonam
mentem, linguam catam si non castam, vitam sobriam, adpre-
cari porrò pergam, ut distichi illius Augustiniani memores;
Quisquis amat dictis absentum rodere vitam, &c. Tandem
aliquando,

aliquando, veterno excusso, desipere & delirare desinant. Quod me attinet, intra breve tempus, uti spero, supra meridianum invidia, vel eorum ingratiis, consistam sublimis. Splendida interim vestra nomina, lucifugis istis seu parmam ob-
 jicio; Censores priscos amulatus qui in lustro condendo, & vectigalibus locandis, fausti ominis gratia, à bono nomine solebant auspiciari, & futura fama vadum veluti, pertentare & ingredi. Proposita namque mihi vestri gratia, pra uno hoc Fove, minulos reliquos Deos, súsque deque habeo. Sed epistolii limites jamdiu transiliisse me arbitror. Quod superest valde vellem, in virtutum vestrarum viridario, Illustrissimi Domini, pedem proferre atque in eas laudes, quas consentiens seculum, vobis condixit, libenter ire, nisi quòd hæ historicos potius postulent, quàm Oratores. Neque sanè in angustias hujus pagine concluderim, materiam perennis gloriæ vobis debita. Quòd vicaria face dirigitis Urbem Regni Metropolin, à summo Sydere destitutam, si non benefico influxu, saltem præsentia. Quòd jus avitum, & Antiquissima hujus Civitatis Privilegia, à Potentissimis Principibus longâ serie, certatim indulta, pulsus Invasoribus & Aristarchis, Nepotibus seris illibata transmittere studetis. Quòd varios & dissidentes animorum impetus, iisdem mænibus clausos, croceis Concordiæ pennis, colligitis & cohibetis, ut nulli motus anomali, nemo alteri seu dicto, seu facto, injurius sit. Quòd quicquid sive ornamento sive usui esse videritis, Ea ne desint singula civibus, summâ vi contenditis. Speciatim ut cætera fileam, cum nec omnia possim, fontes illos memorabiles, quibus in altitudinem originis ascendentes aquæ limpida, ludibundo lapsu, penè in prætereuntium ora, certè in incolarum ades, affatim advehebantur non ita pridem, quos nescio quo fato an sydere maligno, sitienti latice ac penè nullo nunc fluere, deflet vicinitas, conquistâ hinc inde scaturigine novâ, in Urbem denuo plenò alveò compellitis. Quòd licet mul-

( )
titudinis iudicium, fortè etiam quorundam qui in edito locantur, ad quos imprimis spectabat ea cura, plurima subterfugiant, quæ notitiam illustrem, & exemplum rectissimum, continere videntur; fortunâ fateor non paucorum nec ignobilium, qui in vitâ inauditi prorsus, post funera claruere demum: Inclyti tamen vestri Senatûs prudentia, nemo est incognitus. Cuncta quippe penetrat lux illa curiæ, nec latere sinit in obscuro, quod splendere natum est in aperto, singulos sui Administros et Dispensatores, iis orbibus deputans, quibus movendis pares et aptè nati comperiuntur. Quod aestuante igne per hos dies, et voracibus flammis corripiente quicquid obnoxium, vestra enituit imprimis vigilantia. Noctu invasit incendium maiorum additamento. Quippe exitialis adificiorum crepitantium fulgor, tectorum decidentium fragor, et ante omnia, Miserrorum aspectus, veluti feralium umbrarum totâ urbe volitantium, terrorem incutere, vel cordatis et præsentissimi animi posset: Vos interim astitistis perniciosissima flamma volatilem altitudinem, et rapiditatem minimè reveriti, operarum ardua, ubi præsertim contumaci adversus aquam incendio, difficile resistebatur, lustrantes oculis & dirigentes. Etiam domito jam Dei gratia, & sopito igne, quibus machinis et mediis, tam pervicaci malo obviam iri possit in posterum, anxie cogitatis, marmoream porò eam urbis partem relinquere, quam lateritiâ ut ita loquar, ac penè solo æquatam, prærecenti coxflagratione, accepistis. Quod in eâ altitudine nihil vobis superbi fastûs adheret, de animi Moderatione detractum nihil, rara sanè virtus. Arduum namque & immensum opus, omnibus meritò semper visum est, magnitudinis Meridianum Ecliptico clivo decurrere, & eluctari ad verum dum in edito locantur. Felicitas enim & obsequia faventis fortunæ, totum hominem acrius excutiant, quàm adversa casuum; quippe dum præ se ferunt amabilem vultum, & speciem iuvandi, per cuniculos oppugnant & è præsidio dejiciunt, Augustam

gustam illam Rationem, quæ dux atque Imperatrix, vita hominum esse gloriatur. Etiam plures nacti semel ansam & occasionem temporaria potestatis, immodicè illam atque impotenter exercent. At imprudentis vos & sorte sua inferioris esse animi, superbè tumescere felicitatis externa accessione, nec meminisse ceratas Majestatis alas, probè conscii, vestram fertis fortunam, ea vos non effert, supra quàm par est. Sed non provehar longiùs in immenso hoc laudis Oceano. Dum enim ultra ire cogito in vestros honores, tot species novæ Animo obversantur, ut quid primùm expediam, quid posterius, quid denique, vix satis constituere possim. Etiam stylo manum ingerit Moderatio vestra, cui potius morem geram, quàm impari meæ cupiditati. Illud quidem resignare debeo (quod etiam me propioribus lincis contingit) & ara aternitatis appendere, Universas Musas jampridem vobis obnoxias, quòd domicilium tam amplum iis dederitis, in Urbe cujus clavum tenetis: Equidem florentissima hac Academia, à felicitis memoria Majoribus vestris, fundata primùm, mediis in angustiis, renitentibus porro quos minimè decebat, & hætenus ornamentorum omnium accessione propagatâ, quam utique Amoris Ergo, de suo nomine, Serenissimus JACOBUS Sextus, Britanniarum Monarcha & Princeps Primus, appellari voluit, vestrâ ope enititur & emergit indies. Certè quòd literarum languorem pellere, & nutantia Musarum pondera sustinere, in honoribus habuerit inclyta hac Civitas, ejusmodi sunt, quæ perenni famâ, perpetuis tubarum clangoribus, quasi de Palladis arce, Edinburgi Nomen, in omnem posteritatem resonant. Quòd porro Cives vestri, rem suam agi reputantes, certatim accurrerint, Professorum proventibus augendis, edificio, quod arctum nimis & angustum, pro tantâ multitudine, ampliando; Bibliothecæ demum, quæ jam diu, instructissima totius regni, novâ libròrum copiâ, ære non exiguo, indies locupletandâ, effusâ in omnes famâ, aternitati, sese consecrârunt,

atq;

( )
vel mutos muros in suas laudes (ut nihil nunc dicam de præceptoribus & discipulis, eâ liberalitate, impendio devinētis) sollicitarunt, Studiosi porrò quorum pars non postrema, Municipum filii, vestrà curâ et constantiâ incitati, literas laureatas sectentur oportet, vigore animi planè virilè. Non, seu librata fundis saxa, primo appulsu, miro impetu, immodicè ferveant, mox cessante machina mirentur se languescere. Certè scintillula ista quibus multorum Ingenia micant, uti observo, futura claritatis, nisi quid ex transverso incurrat, obsides indubiè & præagia sunt, sive orbi Reipublicæ sive Ecclesiæ, illuminando inserantur. Si namque primæ lucis, ita rideant crepuscula, Quantus quæso erit fervor Meridianus ? Ita auguror ita voveo. Quod me attinet, id operam dabo, ut aspirante Numine, Spei quàm de meis laboribus conceperitis Vos nunquam pœniteat, aut eam ullûs destitutam queramini; Vester enim sum pluribus titulis, si quid in aliquâ arte valeam. Iduti verbis nuncupavi, ita rebus & factis ratum erit; Cujus voti veluti syngrapham præsentia signa, ut sublesta fidei convincar, si à promissi Religione sciens dolo malo desciscam. Fortè minus operæ mihi erit, dum fideles adeo & vigiles Collegas habeo, qui quæsita industriâ resarciant, si quid peccetur, ab incautiorum Adolescentum & exerrare conantium libidine. Verùm humeros meos nulli oneri, cui ferendo pares, subduco. Ita enim negotiosâ vitæ ratione, veluti induciis datis, sopire soleo subinde & fraudare duplicatos dolores, qui cæteroquin (de succollante Deo & opem ferente nunc sileo) in extremâ lineâ, omni dubio procul, me constituissent. Etiam conscientia servio, in conspectu Domini, Urbi denique huic ancillor, quæ non aliâ lege, me Quantus, aut Quantillus sim, Academia sua regimini admovit. Quod reliquum est, Deum ter optimum, maximum, flexis genibus supplex & venerabundus amplector, ut celeberrimam, & antiquissimam hanc civitatem, sospitem servet & incolumem; ut omnes omne genus, incolas

( )
incolas ipsius, salutari suâ gratiâ penitus imbuat, ne scilicet recedentibus Multis, à sobrietatis orbitâ, & pondere nativo in scelera propendentibus, ultra sæviat iratum Numen in Nos, & pœnas debitas flagellis exposcat; ut Amplitudines Vestras Spiritu suo regat, quo commissæ vobis Urbis commodis, assiduè & constanter invigiletis; ut denique Studiosorum Academia Animos, amore pietatis & doctrina, adversus imminentiæ barbariei minas expleat, successum laboribus & maturitatem largiatur; ut nostras mentes sui favoris officinas, linguas nostras, suæ instrumenta gloriæ esse velit, & manere. Salvete Illustris. Domini, & si inter lemniscatas illas vobis & Decessoribus vestris, à tot claris ingeniis, ex hac Academiâ, delatas & deferendas lauros, et nostras hæc Helicone procul hederas, non dedignantes, serpere patiamini, omne tulisse punctum videbor.

Datum è Collegio Edinbur-
geno Feb. II. Anni supra
millesimum sexcentimum
Quinquagesimi sexti.

Illustr. Amplitud. vestræ
devinctiss. & humil.
Servus Andreas Can-
taus.

THE JOURNAL OF THE
SOCIETY OF THE HISTORY OF THE
CITY OF NEW YORK

Vol. 10, No. 1, 1901
Published by the Society of the History of the City of New York
100 Nassau Street, New York City

CONTENTS
The City of New York in 1624
The City of New York in 1664
The City of New York in 1784
The City of New York in 1804
The City of New York in 1824
The City of New York in 1844
The City of New York in 1864
The City of New York in 1884
The City of New York in 1904

DE CONCORDIA

Theologorum & Discordia

ORATIO,

Habita ab *Andreas Cantæo* in Acroateriopu-
blico Academix *Edinburgenæ* ad Diem
15 *Novemb: Anni 1675.* dum Pri-
mariatum, eique annexam S. S.

Theologiæ professionem
auspicaretur.

Dicere aggredienti mihi de Concordia Theologorum &
Discordia, Auditores, &c. dicere inquam aggredi-
enti mihi, &c. subiit animum incitatum fortè, cala-
mistris suis & coloribus sublimem, ac luminibus conspicuam,
in pulcherrimo & vernante hoc Viridario Orationem, expe-
ctaturos fortassis aliquos, desideraturos omnes; quasi hîc in-
dulgere imprimis stylo, & Rhetoricis pigmentis, tropis et
numeris velificari, cæterosque eloquentiæ fontes recludere
debeamus. Verùm qui sic sentiunt viderint quam toto errent
Cœlo, & falsi deprehendantur opinione sua; cùm aurea illa
& divina planè dicendi facultas, nostræ non sit inopiæ & te-
nuitatis, nec ingenium adeo, ad sublimia erectum: Orato-

ris porro laudum, popularis ista facundia, quam hactenus unicè colui, ne partem minimam explere aut assequi posse videatur. Etiam justī merus modestia ultrò ingerebat, dimittendum potius anceps inceptum, cujus ut conatus aliquā in commendatione fuerit, ita effectus omnis in casu positus, incertam ac penè nullam mihi fiduciam relinqueret. Ast unum erat, **Auditores!** quod nutantem firmabat animum, solutōque metu spe blandiori erigebat, Divinis sīz imperiis geriquicquid orbe hoc agitur, eandemque esse numinis oculati pervigilem providentiam, quæ ut mihi præsentissima vitâ passim, ita nunc inopinantem Patriæ prius & celeberrimæ hujus Academiæ Curatoribus adnotum, seu manu arreptum, ad destinati a se muneris cathedram, sine ambitu & pompa deduceret. Cunctanti etiam calcar adhibuit, quòd pronos adeo mihi contigerit habere auditores, & benevolos; modò rem hanc sine pallio sectemur, limatâ ad lychnum Oratione non egebimus, nuda narratio plausum ciet; neque causæ inopiâ marcere quisquam hīc poterit, quâcunquē enim animo & cogitatione convertor, tanta dicendi seges et materia subnascitur, ut explicare æstus vix queam, aut jugi meditatione ad liquidum evolvere, quid primū, quid posterius quid denique proferendum esse videatur; in media itaq; copia destitutor inops, adfertque nobis argumenti opulentia dubiam & ancipitem curam deligendi: verū facit disertum cupido ut & militem necessitas, atque hujus materiæ dignitas vel ipsos infantes & mutos redderet Oratores; Etiam quæ in aliis mediocria, si mihi in summo adessent, si Hortensios gereremus & Tullios, si Demosthenica fulmina, forte tacere hīc præstaret quàm dicere, silentiò quàm verbis agere, adorare & simplici vice exponere quàm perorare velle, &c. B. Paulus asserens pleniora esse Cœlitum gaudia quàm quæ ipse eloqui, aut mortalium ullus capere vel concoquere posset, in amplissimæ conjecturæ alveum animos deducit, peritissimus cœlestium
orator

orator, ut augustiori felicitatis imagine spem nostram foverit, quam si definitum aliquid & sensibus obvium explicuisset. Quicquid ita siluit ut nonnemini visum, non prodendo prodidit, & sæpe efficacior pars Orationis est reticentia, ingensque rerum pondus profiteri, quod aut nolis præ verecundia aut præ imbecillitate non possis, eloquentiâ tuâ attingere. Etiam discordiarum faces, aspersâ leviter aquâ sopire satius est et restinguere, & volitantia belli socialis signa exauthorare, si potis essem, quam Philippicis et aculeata Oratione stimulare & effodere. Dolorem denique justum in dementia ea mortalium, ad exemplum sagacis istius Pictoris, qui cum vultus Agamemnonis in Iphigeniâ immolatâ penicillo exæquare desperabat, mantelo obvolvit, induci posse fateor & condi, effingi ad vivum, aut exprimi, cælatura plena non posse.

Verum utcunque novus ipse ad hanc palæstram accedo, & destitutus iis omnibus quæ artificem in hoc genere exhibent: non alio tamen in Argumento, meam commodius Orationem versari posse arbitror, nec quicquam conficientius mihi visum, si ve vestram occupare velim gratiam, si ve Spartam quam natus sum, pro virili exornare, quàm si concordia bona & quæ illi contrastat, mala discordia ingentia graphicè depingerem. Sed ne fluentes præter modum Argumenti lacinias colligere moneatis, cancellis quibusdam sepienda mihi videtur Oratio, ne vel sitienti latice decurrat, vel ruptis aggeribus & disjectis, tota turbida displiceat. Atq; Theologorum mores et habitus dum propius intueor, non alibi schema illustrius quærere debui, quo videatis quantis subinde inimiciis, inclarescere gestiat gens ea, alias licet sat amica, si recessus sit aliquis aut sententiarum divorcium; imo quos junctis umbonibus seu testudine facta, in hostem irruentes mirabaris non ita pridem, & bella Dei pugnantes, quasi mutata velificatione, præ recenti dissidio, distractis nunc viribus languentes eisdem aspicias.

Habet quidem Respublica suas pacis & belli vices, quibus stat aut cadit, habent & artes omnes suas *ἰατρίας*. at raro extra hanc scēnam, in sēva adeo prælia trudit, Dei hominumque hostis miseros mortales. Illum videas atrabiliarium funereas telas texentem et marcore ipso solitudinis, adductum an proritatum, ut lemmata non modo carpat & *ἰυσάσῃς*, sed fontes ipsos damnans, principia non probet, etiam ni manum sistas, diris imaginibus, chartas inficiat & infuscet. Est quem flavus humor seu cholera morbus, indefinenter exagitat, ut suo impar incendio, ignem indomitum ferre nequiens, cineres & favillas, flameo & bullienti ore, seu alter Vesuvius evomat. Sunt tamen quibus placida temperies, totusque naturæ habitus ad harmoniam accedens, immanes motus prohibet, eaque omnia temnit, quibus delibatur grata quies, aut consuetudinis amœnitas; Qui nisi numero inferiores & pauci, Phaetontes illos per quos Orbis flagrat, innata sibi suavitate delinirent & in suum quemque ordinem submitterent. Sed ut nullam frontis esse fidem temerè pronunciavit aliquis, ita neque nimium iis notis tribui debere existimarem. Certe discordia non editur nisi parturientibus Inferis, exhalante retram fuliginem & mephitim Abyssò, atque Dæmonibus lymphatas mentes in diversa rapiētibz. Referendam ego rem arbitror in malignum ejusmodi sydus, quo regnante ruunt omnia ac tanquam immanè peccasset pax ipsa proscribitur. Etenim post ethnicismum sublatum non egit inducias, inquit ille Spiritus; sed suæ impietatis Ministros suffecit alios, qui Religionem defæcatam & unionis orthodoxæ vinculum, impuro suo rostro scœdare & incestare non vererentur; Et cū iis artibus veteratoriis planè & impiis, falsarius ille ne hiliū proficeret, aliā demum institit viā, quā intestinis hiatibus distraxit, ac pene hostiliter inter se commisit, illos ipsos quos præ cæteris meditari vidit, Ecclesiæ commoda & concordiam. Quā etiam finem suum haud dubiè attigisset nisi generis humani

mani Redemptor, propiori cura, partes suasprehendens, pacem nobis legâſſet. Ingreſſurus Mundum eam intulit, egreſſurus cruore ſuo ſancivit. Pacem inquit meam largior, pacem vobis relinquo, inde cognoscent omnes quod diſcipuli mei ſitis, ſi charitatem foveatis inter vos mutuam. Hoc uno juſti lætantur, hoc implorant lapſi, hoc triumphant Angeli, ſalutare ſcilicet laborantis Mundi ſyduſ circumſpicientes omnes; neq; ſine alio effunditur Spiritus ille pacis, niſi, quod finxit Antiquitas de amantibus, à Vulcano eos refundi, & è duobus conſlari unum, ut vinculo amicitiae & charitatis ſibi mutuo illigentur. Mihi dicendum video imprimis de Concordiae bono multiplici, quam ſuave & jucundum eſt fratres habitare unà; deinde in cauſas eas anquirendum quibus iſtæ *ſυππὸς* & Thororum odia pluſquam Vatiniana, ſuam debeant originem, atq; illis ſeu gemino cardine volui videatis quaecunque in hanc rem adduxero. Prudentes quidem Medici longè tutiſſimum arbitrantur, & Machaoni ſuo congruentius, inſanabili Morbo abſtinere manum et medicinam: Sed iſtud eorum conſilium mirari potiùs ſubit, quam factis exprimere, omnis quippe huic malo iniqua eſt humanitas, ſi non officioſa. Etiam qui ſiccis oculis & ſine cordolio intuebitur, partium ſtudia quibus fervet Eccleſia, ut filii ipſius, veritatis proh dolor & religionis prætextu, mutuae fraternitati renuntient, is Myrmidonum aliquis Dolopumve, aut duri miles Ulyſſei poſthac referendus. Hoc quidem articulo, ut nihil jam dicam de anguſtiis & amaritudine animi, quibus in præſenti diſtineor & tantum non ſtupeſco, alienae me curae circumvallant prorſus & totum tenent, ut quo me vertam aut quid primum expediam incertus ſim; Sed quicquid ex negotiis undique aſſilienribus ſubſecivi temporis ſurripere aut ſuffurari valui, in hanc rem lubens impertire volui, ut exarmarem ſemel ſi qua poſſem & conficerem ſeram illam & diram diſcordiarum hydram, in
pernici-

perniciem gentis humanæ malè natam & Ecclesiam Christi sanguine redemptam, pristinae suæ & primævæ unitati repone-
 rem, cui utique instituto, copiam Platonis, Hyperidis ac-
 cumen, Hortensii suavitatem, memoriam Simonidis, actio-
 nem Roscii, singula si mihi adessent et omnia, libenti animo
 sacrarem.

Unitatem multiplicem esse in tanta rerum varietate, ne-
 mo est qui ambigat aut sub dubium vocet, nec mihi consili-
 um tempus trahere, percensendis omnibus, quibus materi-
 am hanc instruere utcunque & exornare possem. Concor-
 diæ nomen & ὁμοιότης nobis propius inservit, quæ voluntates
 hominum & affectus in unum & idem adducere reperitur, sub-
 sistente licet subinde sententiarum dissidio & iudicii, qualis
 olim nascenti Ecclesiæ, prima jecit stamina & subtegmina,
 ipsiusque incunabula beavit, absque qua foret ne mundus con-
 sistere posset, nedum res Christiana emergere aut suo loco
 niti. Animam, dixit *Augustinus*, esse potius ubi amat quam
 ubi animat; Etiam alibi idem Author, amorem indigitat
 juncturam duo sociantem, *Nyssen* habitudinem animi inti-
 mam; utique is solus concordia leges rite noverit, qui ami-
 cum voluit animæ dimidium suæ. Non tamen consensio
 omnis est unitas illa Spiritus in vinculo pacis, sed quæ vero
 bono ligatur & coalescit; neque enim promiscuè foedera am-
 plecti nos debere censet *Nazianzenus*, qui ut optimam quan-
 dam dissentionem arbitratur, etiam perniciosam pariter con-
 cordiam non renuerit; atque ut verbis *Hieronymi* utar, vo-
 lumus & nos pacem, neque solum volumus, sed enixè roga-
 mus: at pacem Christi & veram, quæ non aliud ore prom-
 ptum, aliud corde clausum gerat, quæque non idcirco quæ-
 sita, ut Adversarios subjiciat, sed Amicos jungat æternum.
 Equidem ineffabilis illius ἐμπεριχώρησις quæ in trinitate visi-
 tur, germen unicum est amor, ut spirare personæ non pos-
 sint, non velint, nisi charitate mutua, neque sacrum Triada
 refer-

referre quæunt aptius mortales, quam eâdem prorsus insistentes lineâ. Quod si quis opinionum varietatem prætexat protollendis litibus, quasi hianti judicio & in diversum abeunte, firmitatem pacis scenerari aut exsculpere neminem penes esset, hallucinari istum haud dubie comperietis Auditores, ut enim nec ingratis concesserim, ἡμῶν & similia sentientes, citius coalescere, ferruminatione fortasse faciliori; tantum abest tamen ut inter ἀδυνάτα, illud alterum reputem, ut potius omni ope enitendum arbitrer, idem omnino ut cogitemus omnes & loquamur, ad amussim verbi divini sensus nostros formantes & proferentes, etiam stante eo opinionum divortio inter doctos, Christianorum concordiam sartam tectam oportuit; Voluntas siquidem sui juris et libera, neque ab ullo intellectus judicio catenata præscriptionem patitur. Egregiè priscorum Patrum vertex, Quod scinditur, inquit, est ex parte divisum, non ex toto concisum. Si hominum litigent mentes, eadem tamen sacramenta, unò sigillo signati sumus, uno baptismo tingimur, quo utique resculpitur quicquid in anima humana ex imagine Creatoris detraxerat hostilis manus; Unum Deum rogamus, Christum unum colimus, Spiritu uno ducimur et dirigimur omnes Pii; ut totus admirationis implear, in tanta frequentia rerum, quæ vel maximè divulsos sociare possent, unde istæ dissidiorum, seu larvæ seu furia, certe Erebi monstradicerem, quæ Theologorum vulgus exagitant. Verùm ne sine ratione concordiam efferre videar, commendatam eam dabo, ab innata pulchritudine, utilitate eximia, ab ea denique qua solvi nequeas, necessitate summa. Primum horum, si propius spectes, sibi vendicat consentiente seculo, ea Diva. Aspicite cœlos Auditores, quàm iis non dico sanctius aut sublimius; sed nihil usquam visibili Mundo venustius aut pulchrius, ad stuporem tamen ibi omnia mirè conveniunt; Quæ quæso circulatorum volumina videas, vel orbiculata

culata parallela, vel obliqua decussata, quas axium vertigines, quot excentricos & epicyclos, ea tamen concinnitate, concentu diceret Pythagoras, atque alto silentio, suos motus, orbes absolvere, ut inferior (quasi quiescerent) supra se illos circuire vix sentiat. Etiam naturæ unius, ut ut disparis potentiæ lumina, ignes varios pulcherrimè miscent, & ordine quodam justitiæ, directæ sint, stationaria, vel retrograda, ne unum sydus cæteris depressis nunquam non emineat, alternis oriuntur et cadunt. Terram porro suis amœnitatibus ridentem videatis Aud: quàm in ea, calida frigidis, arida humidis, gravia levibus, firma mobilibus, singula singulis, tam concordî discordia, ac discordi concordia amicantur, ut nihil ibi dispar, inconditum nihil, sed paribus librata ponderibus omnia, quàm aptissimè secum mutuò sedeant & socientur, secundum illud Poetæ.

*Tu numeris elementa ligas, ut frigida flammis
Arida convenient liquidis ne purior ignis
Avolet, aut mersas deducant pondera terras*

Usque adeo ut Augustinus, Ingeniorum ille apex, qui nuntantia Mularum pondera solus aliquando sustinuit, Mundum appellârit canticum, legibus quippe ligata suis, ab ipso ortu omnia & cunabulis, insculptam retinere diceret quis numerorum suavitatem. Quod si cuncta quæ cœlo passim aut terrâ, venustatem suam debeant concordia, Quid quæso in Theologorum orbe, charitate mutua & dilectione pulchrius? Pace cernas beatam ruris copiam securos viarum adytus suggeri, ubique porro redeunte vere, & hyberna nube deterfa, Paradisum quasi, certè loca plurima a quibus Sol seu reverentia tactus, radios suos cohibet, ne tantus viror, & arborum madida vivacitas, nimio calore læsa aresceret; humum porro stratam floribus, mollique gramine misto (instar stragulæ vestis) quod nullius adhuc pressum vestigiis, virginitatem ipso vultu loquitur: ast ubi pace sublata bellum intonuit re-

tro sublapſa ferri omnia , membrorum convulſio ilicò & dira vaſtitas, ſolutâ legum vinculis audaciâ, per incendia & ignes ad ſcelera graſſante, Sacra profanis æquantur, nocentes juxta ac innoxios promiſcua vis factorum involvit, per ſtagnantes cruore campos, per collucentium urbium ruinas, ad buſta itur, non alio quam miſerorum civium ſanguine reſtinguenda. Paria ſentiant Theologi & loquantur, Pietas certè in pretio & populus ad omne obſequium promptus & paratus , ut non aliud valentius reperire potuerint Principes, ſopiendæ ſi qua ingrueret & in ſcintillâ ſuffocandæ ſæ- vienti ſeditioni, nec niſi unâ hominum inſaniâ turbati eum concentum : aſt vitium faciat *ἡμεροία* horum, perit illicò pulchritudo ea omnis & tæbe conſumitur, atquæ ſeu luxatis viribus languet exercitus Eccleſiæ ; neque ultra aut Principem aut plebem Theologos venerari comperies, ne qui prima ſpecie fulgebant oculis, ignes fatui ſint, in ruinas trahentes et præcipitiâ, aut quod juxta aut ſupra dominantibus infeſtum, damnoſa linguæ dæmarchia, Populum in quas ipſi velint partes pelliciant.

Sed alterum hujus cauſæ caput ab utili pettum eminus aſpicio ; concordia res parvæ creſcunt, dixit unus, diſcordia dilabuntur. Si Philoſopho fides, vis unita fortior. Scylurus Scythæ jaculorum ſingula arripiens, fregit ſolus & facile, qui faſciculum totum ne flectere quidem poſſet. Micipſa apud Saluſtium morti proximus, filios alloquens, Regnum trado vobis, inquit, firmum ſi unanimes, ſin vero diſcordes imbecillum. Fuit olim terrori hoſtibus Eccleſiæ unitas ibi fulgens & edita; at verſis nunc rerum vicibus flacceſcunt omnia ; ipſaque nos ſtultitiæ noſtræ monet Adverſariorum exultans, & proh dolor prope minax Inſolentia. Bone Deus ! Schola non ita pridem, accenſa pugnax & incitata, nunc quid in Adverſarios unita poſſet, ſubtili argumentatione in ſeipſam experitur. Eaque in peſſimos uſus arma obtundit, quæ maximè in infideles acuenſa erant & conſumptis inter mutua

vulnera viribus; exteris risui potius est, quam formidini. Perit pro pudor Theologorum concordia, & ex præliantium simulacris veras acies efficere illi ipsi, quorum subtilitate atque ingenio Christianus orbis laborat. Etiam suavissimi aliquando & uberrimi latices, seu felle admisto, haurientes multos eâ amarulentia perculere, ut plurimis utilior videatur affectata prorsus, rerum quantumvis excellentium aut supina ignorantio, Scientiâ illâ quæ animos reddit procellis ipsis impendiò immaniores. Verum ut cætera abessent singula, neque cummulatis adeo præconiis prosequenda foret concordia.

Ipsius summa necessitas rem hanc extra dubium ponit. Novum ego præceptum vobis trado, inquit Christus moriens, ut invicem diligatis; nec enim nobiliori alio charactere agnosceret Mundus vos esse meos discipulos. Nolim ego cum Papicolis funem contentiosum trahere, ferram reciprocare aut eò assurgere, ut charitatem velim fidei salvificæ formam; sed audacter pronuncio vix ullo in negotio, effusum et acrem adeo Spiritum Sanctum atque in ea celebranda; ut vel unus Doctor gentium Paulus, priori sua ad Corinthios epistola, legenti palam faciet. Si hominum, inquit, et Angelorum labiis meos sensus expromere possem, Si Prophetiæ dono sublimi et mysterio:um omnium Scientia cluerem, Si denique vivicomburio meipsum pronus exponerem, desit interim charitas, rejiculis et rejectaneis istis nihil penitus profecerim. Ea est una quæ excipit omnia, credit omnia, sperat omnia, sustinet omnia. Etiam Divus Joannes postulare eos audet mendacii, qui diligere se Deum pleno ore profitentur, quem nulli viderint, cum tamen fratrem ferali odio insequantur, qui quotidie in oculis. Quotusquisque porro Priscorum Patrum hanc unam virtutem non disertissime laudat? Ipse πολλῶν ἀντάξις ἄλλων Augustinus, tam succinctè quàm nervosè, quicquid teneas, inquit, charitatem tene, finis præcepti est charitas. Supremo denique fatalis judi-

judicii die , non aliud argumentum nisi amoris , tractari videas ; immortalitatis utique purpura vestiendos ea vice , quotquot vel simplici lana , rigentia Christi membra , dum hic vivitur , contexerint & refocillârint. Ubi autem dominatur amor , rara , certè non diuturna aut duratura inibi discordia ; fervorem enim quo se deperire solent homines , seu frigore tactum , intepuisse prius advertas , quàm hæc in nervum erumpat. Hisce & similibus immorantem , dies me potius deficeret quam materies , etiam Soli meridiano lucem , addere velle videar , si in concordia necessitate probanda , quam utique omnes agnoscunt , pedem ulterius proferam , aut Theologis imprimis hæc omnia dici , laboriosius insinuem , quibus scilicet anima salus , non minus quam cæteris , cordi & cura esse debet. Atque ita à multiplici , honesti , utilis & jucundi bono , commendatam vobis dedi concordiam , Auditores , prout non ita pridem proposui . Restat pars altera operosior , & quæ seu practica quæstiones omnes , suos habet recessus , ad quam mea nunc se convertat oratio , causas nimirum eas retegere , præcipuas saltem & quæ plus in summo patent , per quas hiscere contingit & concuti Theologorum concordiam. Nec enim esse de nihilo , quod quibus prolixè adeo suggerit argumenta , non Scriptura modo , sed & ratio sobria , *ἐνότητος* pertinacius retinendæ , ii tamen illud unum imbibisse videantur *non veni pacem mittere in mundum sed gladium* , separaturus veni patrem à filio , Nulum a Socrò , ut capitalior hostis hominis deprehendatur nemo , quàm ipsius domesticus.

Atque vix lubet in Scenam producere , Pseudotheologorum genus , qui gloriosis inimicitiis clarescere gestientes , obvios quosque optimos , et veri callentissimos in se accingier amant , famæ scilicet vel publicæ pacis jacturâ , plus nimio cupidi , tactis etiam & libatis amicorum intimis , ut secum certasse ferantur , doctrinâ quique excultissimi , & plurium palma-

rumduces : Eminere enim cum non possint nisi turbidi , nocere potius eligunt & laceffere , quàm jacere ignobiles & gloriam in sereno sequi. Verùm cogitate quæso Aud : scævos talium conatus , ubi enim major coelestium claritudo ? an cum tonitruorum fragoribus strepente mundo , ignes undique jaciuntur & fulmina , an cum puro & defœcato die , redit amoena lux. Haud dubiè aliis artibus & obsequiis , certiùs eniti posse ipsos , quàm templorum incendio , velut Herostratus ille , historiam dum sollicitant. Ferunt quendam arte magicâ quàm virtute notiozem , Pileum habuisse , quo variè moto optatus ventus ilicet aspirabat , utique dum lentus aer & remigiis ineptus , Etiam Galliarum quandam Reginam , quæ quòcùnque pedem ferret , turbas cieret & incendia ; Certè ut de eâ nihil dicam , Pileos ventosos ubique videas , subrostranos utique homines , qui cum omnia se scire putent , nihil sciunt , prout oportet , qui dum magisteriali supercilio , & censoria quâdam gravitate licentiùs invehuntur , contemptu potius excipiendi , quàm acri aliqua strigili aut talione. Non enim quòd cæteris vehementiùs loquantur , cæteris etiam doctrinâ & ingeniò antestare putes. Pleno vase nihil surdus , dum dolia inania grande sonant , Indiciùm accipias tenuissimæ doctrinæ , Psittaci in morem ubique tinnire. Tantùmque abest ut ferream frontem existimet quis & tolutiloquentis linguæ volubilitatem , ut cura verborum sorderè debeat cordatis , præ studio res Indagandi. Maneat istis honos ille quo Cardinalis Cusanus insignire voluit librum suum , Doctrinæ Ignorantiæ , vel si mavis , *garrula & loquacis inscitia*. Ast missis ejusmodi Tenebrionibus , qui eò solum Ecclesiam turbant , ut audiant *Scioli* , altiùs ascendit hæc res , Aud : Suæ enim sunt inter veri nominis Theologos , *supra hæc* , proh dolor , & dissidia , quæ dum propius aspicio , fere labor sub onere admirationis. Tantæne animis coelestibus iræ ? Virum videas se Deo subinde sociantem , in,

oratione & precibus assiduum, qui quidem plurimum abest, ut suis lutuletur aut indulgeat affectibus, ut sublimi volans coelum ipsum jugi meditatione præcipiat, neque ultra caducis inhærens, totus patriam spiret & loquatur: si tamen vel latum unguem recesseris, ab eo quod illi sentire visum, æstuantibi imparem, pungentem acrius & indignantem, quam ipsius Orbita Ecliptica foret, quod non eadem decurreris. Remetire vultus quæso, alium arbitrere, subitum adeo & improvum invasit Incendium; quasi solenne esset dum homines sunt in isthoc fermento, tali luto ludere, & quemadmodum in morbis qui calore solvi consueverunt, ebulliente ira sibi mederi.

Ad Ingeniorum varietatem Aud: & Indolis, plerique in hoc puncto recurrunt, cujus indicaturam à multifaria corporis temperie, teneris etiam ab annis, arcessere iis visum. Non negaverim ego quidem propensiones eas attendendas quas nobis ingenuit providus Naturæ Deus. Est qui celeriter arripit res specie diffitas, numero Infinitas, ut verosimilem efficiat quorundam Philosophorum amabilem Insaniam, qui nihil aliud esse discere volunt quam reminisci; qui raro etiam coeli favore per ludum & aliud agendo plus præstet, quam æquales quique improbo & pertinaci labore. Scilicet ut stellarum orbis cursus suos conficiunt, sine sensu aut lassitudinis radio, ita mentes quæ propius coelum contingunt, ipsa virium contentione refici ac reparari videntur. Alium cernas diversum longè & oppositum, mollem scilicet & lentam materiem, cui quidem serò tandem eruditionis solidæ quicquam, affricari possit. Etiam iis sæpe tribui quod plagio domestico sublegerint, potissimam partem polymathiæ istius, qua gloriantur & se attollunt. Est qui timidiusculus ab ortu, vel quæ probè didicit, examinari illubens patitur, aut disputationum cæstro percelli, ut qui omnia tuta subveretur: est tamen qui à cunabulis etiam, bella spirans & minas, quotquot ex ad-

verso

verso stant arietat, atque in literata ciet litigia; ac si fabula non foret pugnacem Minervam è parentis cerebro, cum armis natam, à partu hostes quæsiuisse quos conficeret. Certe Scientiam humanæ mentis foetum, qui inflat ab ortu & in diffidia sollicitat, inquietam plus solito, hoc seculo facit, hostilis quorundam animus & dominandi libido: difficilem rem dicebat Plato invenire Ingenium simul magnum & mansuetum. Modestiae larvâ tegi aliquando potest dirus animus, non diu tamen aut constanter, personam quis ferre potest: Natura eam citò deponit, imprudens vel indignata, ut breviori Impostura lactentur ii omnes, quos ars luserat præclaris initiis. Etiam non desunt qui eam animi mansuetudinem vitium ducunt, & mollioris luti temperiem.

At quicquid de hoc sit, ne omnia Ingenio largiar, Aud: obstat imprimis, Satanica ambitio et cæca ea φιλαυτία, quæ magnis sæpe & eximiè doctis, familiare malum & domesticum; fortè dicet aliquis etiam hoc à corporis temperie, magnam partem fluere: quod si verum; nemo tamen inficias iverit, superbiam de qua nunc mihi sermo, ab ea crasi plurimum distare, atque inter mortalia peccata ut perhibentur, jure merito censerì primum. Nolo in suspitione hæreseos quemquam esse patientem, inquit Hieronymus ad Pammachium; nam Cæsaris uxor non crimine modò, sed & infamiâ, carere debet. Etiam extra causam hæreseos, quæstiones plures reperias, in quibus eruditissimorum hominum triumphare solet industria. At quid hæc quæso ad Theologorum liticulas, qui in umbra scarabæi, Veneris cestro, Appollinis barba, aut titivilitiis similibus, quæ nec cælum nec terram tangunt, totos dies insumunt. Etiam eò insolentiæ deveniunt, ut compedes & numellas injicere satagant aliis, ut commenta ipsorum, quibus vel cornicum oculos se confixisse putant, pro no, saltem non averso vultu recipiant; quæ tamen salva fide in utramlibet partem determines, Subinde etiam subti-
jitate

litate superant, Vulcani catenulas vel Myrmicidis quadrigam, cui & Eſſedario infidenti, muſca alis conopæum præbuit. Audiviſtis ſubtiliſſimam quæſtionem Rabliſi, quæ debatuta fuit in concilio Conſtantienſi per 10 dies; Num Chymæra bombycinans in vacuo comedat ſecundas intenſiones. Ut verò non negaverim in levioribus multis veritatem verti, & cum fructu aliquo quæri, ita diſputaculos damno ex animo, qui cœlum terræ miſcent, ſi ab iis in ullo apice diſſentias, & Theologicum thuribulum arripientes, flammæ rivos exſuſcitant, nil niſi lapides loquuntur & ſeſquipederalia verba, etiam pipulo te differunt, neque mitiùs quàm ſi Deum ipſum ejuraſſes, aut hæreſeos vel ſchiſmatis compertus, tecum agi oportere clamitant. Quis dæmon O cives! quæ malum dementia Aud. Quis furor hos agitat mentemque effaſcinat ipſam: ad quid non mortalia pectora cogit, immanis rabies, diſſidentium?

Sed fontes ipſos quibus continuè alitur ea Theologorum ambitio, quæ jam penè in proverbium abiit, properè occludamus. Eſt cui ingenium ſine exemplo maximum, fida & retinens memoria, etiam quæ feliciffimè animi ſenſa renudet, lingua prompta & expedita, ſeu dicere ſeu ſcribere conſilium ſit; atque iſtis quæ ſua putat & propria, provinciam ſibi datam arbitratur, omnes omne genus homines, corripiendi, neque modus matulæ; fulmina non verba procaces, niſi ipſorum ſigna ſequaris, non utique in iis quibus religio noſtra innititur, quod fortasſe ferendum, ſed ubi res nullo, ſaltem non propinquo gradu ſalutem contingit, effundere videas. Sed præſtat motos componere fluctus Aud. ut enim admiferim, raras eſſe eas faces & sæpe in orbe ſuis muſis pauciores, unionibus ſimiles quos in ampliffimo mari inſolenter creat Natura, ita nullus ſacrilegio acceſſerim: Quid habes, inquit Apoſtolus *Paulus*, quod non receperis, inficetè ergo & ineptè gloriaris quaſi de tuo eſſet quod Deo debes, qui
uberiori

uberiori forma impertire tibi voluit ea bona, quæ aliis parcius & ad invidiam minus. Etiam ut maximarum opum ἀκμὴν & παρακμὴν minimo sæpe intervallo, aliquando penè nullo distingui videas, ita inter ingenium maximum & nullum unus sæpe vix dies intercedit, retrahente Numine quicquid affatim & largâ manu dederat, submittendæ hominum superbiæ. Nequidquam porro insolescat aliquis, quasi ipsi uni indulserit omnia Deus; nam ubi gentium Pandoram eam reperiemus, quæ bonorum cumulo usque adeo dives, ut nullum desit. Sic sunt res humanæ ut non una tellus omnia proferat, sed vel infimus mortalium, stupendos cætera viros, debitores habeat & devinctos; Angerona & volupta non ubique, sed bona malis interstincta. Cui demum fato vel ipsos Deos addixit Antiquitas; formosam Venerem, sed adulteram, robustum Martem, sed homicidam, Regnantem Jovem, sed Scortatorem, Iurem Mercurium, temulentum Bacchum, claudum Mulciberem, Saturnum exulem, &c. dixere veteres.

Sed jactat alius turgere se librorum lectione, etiam scribendi cacoethes & titillatio immodica multos mirè effert, quasi ii soli præsertim hoc lustro, legendi sint principes Eruditorum Senatus. Sed ut istiusmodi operosam sedulitatem fugillare nec velim nec æquum esse arbitror, ita sciant helluones isti librorum ingentem copiam non minus Eruditioni officere, quam flammæ redundantiam olei, corporique humano pleniores ingestos cibos, aut terræ Ægyptiacæ nimias Nili aquas. Etiam paucissimis opus ad bonam Mentem, & laborari subinde intemperantia rerum optimarum. Enitendum porro ut scripturiendi ea scabies sanetur, neque enim tam vani aucupatores gloriolæ debent esse homines, ut æquo animo pati nequeant perire suas vigilias; Et arbores sero crevisse videas, quæ multa virum volvenda secula durant. Certè grassantem indies scribillantium gangræ nam sincerè doleo:
Nam

Nam ut quisque vel sui fiducia subnixus , vel inconsulta famæ cupiditate assurgens , partum aliquem , abortivit, inane licet doctrinæ & iudicii omnis , in proscaenio eum literarii theatri protrudit ilico. Nec tamen lumina illa lectissimorum hominum, qui ævum hoc ingenii sui monumentis vel cedro & marmore dignis illustrent , eò trahi postulem; istos loquor qui nisi numerum nihil adferunt , domestico licet præconio , turmales statuas imperitiæ suæ testes colligant, qui miseras & insontes chartas sine more & modo , verborum inaniis reterciunt, quæ forte intra Vestæ penetralia latuissent securius, aut ipsi Authores, tardipedi Deo commississent.

Sed sublimi adeo gradu sunt alii in Ecclesia, Aud : ut typhum & tumorem , qui inde originem ducit , excusare debeas , licet aliquando ultra Modestiae metas licentiùs exultet. Certè ut dignitatibus suum locum lubens asseruerim; quoties enim pellitur sacra ea regiminis anchora , toties fluctuavit Reipublicæ navis, ita nunquam perplacere potuit dominatio insolens ; Dum scilicet alicujus debile caput vehementiùs percutit sortis suæ novitas, ut nimio vento inflati rumpuntur utres ; etiam ingenium adsit & pectus tanti fastigii capax , quod levitas non inflat , Saginata tamen delitiis voluptas , & adulantium obsequiis tumens ambitio, facilè in feros mores degenerat. Lubrico lapsu quod lubet volunt, qui se omnia posse confidunt. Inaudita atque inausa facit impunitatis securitas ; ubi summa licentia , concludes ibi timorem esse nullum. Ast illud intolerandum nimis Aud : quòd nemo elatior quàm qui ex humili prodiit , novi scilicet splendoris appulsu cæteris superbiùs insolescens, ut præteritæ sortis maculam apud ignaros simplicesque tumor ille operiat. Non summas hîc Tiaras tango quibus multa per dignitatem licent, quas etiam vel cogitando revereri par est. Modicos Ministellos al-

D

loquor

loquor, quòd iis nonnihil hìc fastus tenaciùs adhæserit. Afferius nihil est humili dum surgit in altum, ait venustissimus Poeta. Neque auro tamen aut serico velatur natalium labes, potiùs ista se luce prodit, & inter tot præclara, parvitatem suam turpiùs retegìt stirps ignobilis, uti felis ille Ægyptiorum qui pro Deo stolidissimè habitus, deformior in suo cultu videbatur, quàm cum absque ornamentis, totum se felem ostenderat. Angusti hoc animi indicium timere fragili sortis choragio. Fortuna fateor aliquorum nimis velox, & tota simul advenit, cæca spe & nulla mente: sed vilis apud sapientes festinata illa & fungosa prosperitas, cui utique æstuariæ & stellione omni aut Erisichthonis metra mutabiliori, maledicere videas multos, in florentis fortunæ tropicis, non ita pridem educatos. Sæpe sub sordidulo pallio latet ingens heros, dum interea nobiliori involucro conduntur sordes & dehonestamenta generis humani. Malè multis constaret, antepartæ famæ & laborum ratio, si degeneri ambitu & ignava prece paciscendum haberent, ut publicis profint utilitatibus & assequantur ea, quæ tragis, peponibus & fungis ultro conferuntur. Atque ita Aud: importunum hunc Theologorum fastum, unde discordiarum faces & titiones omnes, pluribus damnare conatus sum; neque enim eum vel indoles Erectior & animi cotes, vel diuturno opere & vigiliis parta Eruditio, vel denique loci quem teneas eminentia & authoritas, commendare queunt.

Superest paucis inquirere, quibus indiciiis præsertim & characteribus dignosci possit detestabilis ea ambitio: nihil enim vulgatius vultibus istis, qui æquè in omnem scenam parati, quàm simplicitatem simulare demissos. Etiam diros mores occulit subinde seu vitiorum cortex aliquis, prætensa plebi pietas & religionis larva, quibus splendide os sublinant incautioribus isti, nullo candore fedempti. Bi-

nas facies habent, ut ille in fabula Janus, unâ dejectis luminibus humiles, seu incantationibus, homines mirè pelliciunt, alterâ quam non inueneris, sæpè truces, ut prorsus nescias cum tibi vel maximè arriserint, plus ne ab amicitia sperare debeas, quam ab odio metuere. Capèrones sunt in publico & Frontones prorsus, qui tamen sibi privatim omnia ignoscunt, & secreti licentiam nacti, pessima quæque facinora, patrare non reverentur, ut picas diceret quibus planum vestigium natura interdixit; *φανερόν* certe & *φανερὸν* prætulerim ego: At simulatio pro dolor & Dissimulatio, inter primarias hujus seculi virtutes à plerisque deputantur. Paucos arbitror ad genium pristinæ illius & germanæ simplicitatis effictos; fucus & fraudes ubique regnant, quæ immanè quantum dedecoris spargunt in immeritos: nam mox ut aliquo casu lapsus est, qui fronti malè hærebat ascititius vultus, apud plures prope creditur, quicquid verè & ad cæterorum exemplar in optimis fulget, id omne tectorium duntaxat & inanem virtutis Scenam. Scitè *Livius* olim, nihil in speciem fallacius quam prava religio, ubi Deorum numen prætenditur sceleribus, & *Salvianus*, plus sub innocentiae titulo Deum ludimus & atrocius sub sancti nominis professione peccamus. Sed mihi tempero. Si cui animus ita instituitur, ut rem hanc complecti velit, ne ille lynceis oculis fuerit, nisi simulationis velo nihil prorsus eripiente, ambitionis fumosas imagines ruspere & detegere possit. Unde quæso curiositatis cæstrum, quo stimulatī mortales divina quæque & inaccessa rimari volunt? unde invidiorum natio, quos sic aliena fama discruciat, ut nullam ægriùs calamitatem perferant, quam novo aliquo sydere oborto, quod insolentia fulgoris, orbis admirationem accendit, latrant certe ad lumen nec placantur rabidi, nisi nube condatur claritas illa, aut vertente Sole prorsus defici-

at ? unde porro calumniandi ista & maledicendi libido, quæ vel ipsos fratres dirimit & scriptionem scriptione tegendo ne perpluat, prodigiosæ spissitudinis peperit volumina ? Unde demum perpetua ea in disputando pertinacia & quam dum hic vivitur nunquam morituram existimes ? Certè non ex alio fonte scaturire videas hæc omnia quàm ex elato isto Theologorum supercilio & ambitione Satanica, quibus scinditur continuè Christianus orbis, & aliqua sui semper parte, rimas trahit & ruinas.

Verùm paucis placet Aud : horum singula recensere & evolvere. Nimia equidem in divinis curiositas, quo sapit altius, hoc desipit profundius, etiam foliis utcunque dives, Damno tamen multorum infamis, fructibus orba; Et non raro fulmine feritur, in eam scandens regionem quæ suppliciorum officina est & cœlestis iræ penus. Domos humiles probrum suum putabat progenies Noetica, tantæ altitudinis molem idcirco, ad famam sui nominis evehere tentat. Eriam quæ in propinquo erat, ut supra nubes assurgeret, nisi sacrilegos artifices turbato linguæ commercio, spes superbi laboris arsque sua destituisset. Arcanam certè istam flammam irreverentiùs nos circumvolitare non decet, ne papilionum ritu toti amburāur, aut quod docet Apostolus scrutatores majestatis opprimamur à gloria. Nec tamen Aud : eum impetum prorsus damnandum existimo, quo animus divinæ memor originis contentissimo volatu, se in altas induerit nubes, atque seu aquilæ matres solem ipsum è vicino intueri ausæ, ut timidior pullus ad pulcherrimam lucem immodicè pavens, pari fiducia exemplum sequatur, Conditori suo mentis specularibus se sociare sategerit. Sed sobriè sapere hic expedit, ultimi namque ævi ista est arrogantia, quæ invitis superis ascendere nititur; Nec enim quæ maximus Magister nos scire noluit, probro verti cuiquam potest si ignoret. Æquum certè curi-
ofi-

ositati humanæ capistrum, frænos et fibulam injicere. Etiam legibus severis accidendas, istiusmodi Icarorum alas, qui nidum inter stellas collocare velle videntur, dum Iunone Scripturarum missâ, ut Ixion quondam, inanem conceptuum nubem imprudentes amplexu stringunt, ex qua non nisi opinionum monstra in Ecclesiam Christi proferre queunt. Ausim dicere importunam indaginem in Scientiam, voluntatem, & decreta divina, quæ retrusa proffus a mortalium oculis, rem esse periculosa plenam aleæ & μίλον istud ἐπίδοσ γενuisse, cui Christianus orbis, magnam partem, acceptas ferre debet suas discordias, Theologorum ambitione seu flabello incitatas & porro perpetuum incitandas, usque dum ὁσὸς ἀπο μηχανῆς, plexili pacis oliva, hastatorum hostiles acies conciliare dignetur, γυνέτω γυνέτω Multum interea refert homunciones miseros prurientem suam cohibere curiositatem.

Verum ut cætera prosequar, non eo vitio solo retexeris istorum hominum superbiam, invidi porro & maligni sunt ejusmodi turbones, qui virtutes aliorum limis oculis aspiciunt. Charitas urit suaviter, inquit Patrum unus, & quia ipsa est sine fumo, quisquis ab ea ignescit, similiter innoxius, vicinitate sua neminem lædit aut decolorat; at invidiæ cæcum & medullas depascens incendium, dolore & insaniâ detegitur. Ephesii *Hermodorum* civitate pellunt, ne scilicet ipse unus inter eos excelleret, simili fato *Pericles*, *Aristides*, & cæteri quique heroes cecidêre. Proprium enim hoc virtuti ut vel sequaces faciat vel adversarios, etiam clariùs illustratur & enitescit dignitas præstantium virorum, quo magis obnoxia creditur malignorum telis, qui simultatem affectant, ubi similitudinem assequi, vel propter improbitatem nolunt, vel propter ignaviam desperant. Quos subinde videas a libro legendo recentes, non utique ut eruditiores evadant, sed adaptato Galilæi optico tubo, Si quid peccaverit Author, distin-

distinctius enotent maculas, quæ sive incuria sive oblivione
 præclarum opus irreplerant. Neque ita sistit tabescentis Invi-
 dia, operosa planè diligentia, aut solos defectus colligit. Etiam
 quandoque in optimis, ut summa semper livor petit, invenie-
 bat quod inicitia tribueret mordax animus; & ubi dignitate
 rerum, aut subtilitate Ingenii cogeatur ad reverentiam Au-
 thoris, tanquam ignis telo, mutatis vultibus altum ingemis-
 cebat. Invidus certè qui non libenter bonis immoratur;
 sed ad solatium suum sphalmata ubique quærit ut corrigat,
 Muscis perquam similis est, quæ non sanis partibus adhæres-
 cunt, sed putidis & cariosis, qui cum suis virtutibus stare non
 possit, per alienæ existimationis ruinam, grassari ad famam
 contendit, laborantem potius Solem observans. Firmabat
 profecto Cæsar olim suas statuas, Pompeianas erigendo; at
 nisi, conflatis cæterorum & confractis imaginibus
 nullum istiusmodi signum, Invidio confici posse videas.
 Nunquam tamen viventem eam Divam, placare tenetur quis,
 virtute relicta. Etiam magnam orbi injuriam fecerint erudi-
 ti, si ob rabularum impudentes querelas, quiescant & lucere
 desierint. (Quicumque color obtenditur facilè pellucet inti-
 ma causa, nec aliud eos aflavit, nisi malignum sydus invidiæ,
 & id genus hominum qui palàm coelo eos laudibus æquent,
 at postico quasi verberæ statuas, & per cuniculos, frigidam
 suffundunt, quòd illis glaucoma sint & sudes in oculis. Quis
 demum mortalium Aud: stare potest, fremente & adversa
 livida ista lue, inquit Regius Vates Solomon? Ipso Jove
 genitus Hercules diram qui contudit hydram, & quem fama
 beneficiorum memor, ascripserit Divorum numero, non pri-
 us invidiam debellare valuit, individuum illam virtutis labem
 quàm è rebus humanis exemplus et coelo assertus. Eniten-
 dum tamen bonæ menti & in necessariâ fortitudine ferociori,
 ne magnis ea excidat ausis. Non curant sydera, inquit Au-
 gustinus, quid de illis fabulentur Astrologi, quid Schola vo-
 mat, constantissimè fulgent et eodem semper tenore suos
 quæ-

quæque cursus exercent. Ast calumniæ indulgent Invidi, & quibus oculi turgent atro loliginis succo, quâ non aliud telum velocius, et quod dira æmulatione assequi se posse desperant, convitiis plaustris effectum dare non dubitant, quod alterum fuerat Aud: hujus causæ caput. Est ubi veri nihil occurrit, qui splendidis mendaciis, latrante licet & surdo verberare sæviente conscientia, tamæ si quam habeas adrepere audeat, quasi ad normam non fuerit & legem antea vitæ ratio, saltem proscriptos errores & hæreses, postliminio velles in arce reponere, cum tamen restitutionis jus ad regalia uti notum pertineat. *Socinianismus, Pelagianismus, Arminianismus, Scepticismus*, tibi nullâ fide, fronte nullâ tribuentur. Quod quidem sollicitum habere cordatum haudquaquam decet, vel enim te tacente hanc scenam non fore diuturnam; Nempe ut ligneis sulturis armamentisque parietum, sic artificio isto utuntur aliqui, ubi ea suspendendis fornicibus inserviunt, properè adhibentur; sed superaggestum semel stet edificium, seu deinceps inutilia negligi ea videas: ita istiusmodi ludicra dolosi homines effingunt, non alia utique gratia, nisi fraudi quam architectantur aliquo usque sustinendæ, ut vexam tibi ipsi creent, saltem populo minus placere incipias. Ubi hæc coaluerit facile patiuntur Figmenta sua non esse perpetua. Propius est ut misericordia tangar dum jesuitas istos *Suarium Vasquium*, viros utique longe doctissimos, *Luthero & Calvino* adscribentes invenio, quæ quidem illi ne per somnium cogitârunt unquam. Certè id genus hominum, post consumptas incassum vires dolo grassantium, desperatis aleatoribus & similibus excetris conferendum existimem, qui penè ad incitas redacti postquam res suas in extrema tegula versari sentiunt, in novissimum jactum spes omnes atque fortunas imprudentes collocant. Quibus gemina facere cernas eos, qui non sine Ingenii tortura, quicquid vel per decimam nonam consequentiam, sive dictis sive scriptis

Adver.

Adversarii , extundere queunt , illi non sine fraude apponunt. Novi equidem quàm pronus sit calumniæ cursus , quàm patulæ mortalium aures πρὸς τὸ ῥαδιῶς πιστεύειν τῇ διαβολῇ , idque vitio humanæ malignitatis ; ast Mens recti conscia , scelerisq̃ue pura facilè dissipat mendaciorum nebulas , ut à scopulo fluctus elidi solent. Atque ubi officio seu muro ahæneo , quæ ex transverso incurrunt omnia hebetare possis & eludere , etiam læva levioris populi judicia generosè debeas contemnere , ut Luna canum latratus noctu non moratur , & Athletæ spectantium extra carceres posthabitâ sententiâ ad metam anhelant & præmium. Tela quidem in te seu in ætherem librata , ne jaculanti feriant verticem recidua , demissa dextra blandè possis excipere ; nec enim ab invalidis ejusmodi missilibus sauciatur manus , aut adfrictâ rubiginis labe vel leviter inquinatur. Infame istud genus bubonum officere non potest luminibus Phœbi. Leo leporem non sectatur , nec armiger Iovis et fulminis satelles in mulcæ insurgit , nec unquam fando auditum obscœnas aves periisse Pæanis arcu. Etiam ut *Cremutius* apud *Tacitum* , maledicta spreta exolescunt , si irascaris agnita videntur. Neque stolidè feroci respondere debeas semper , innuit *Solomon*. Sed proh dolor dum virtutem speciosis oneramus titulis , non eam factis exprimimus. Quantus quæso mortalium Aud : quem calumniæ ferendæ parem inveniatis ? Quantus porro qui non optimè dicta detorqueat ; et quæsitis ex alto causis suspicionum , sinistris interpretationibus aliorum trahat , quàm ab ipso Authore proferuntur. Certè plures dubiò omnî procul dexteram ansam amplecti vel nolunt vel nesciunt. Hinc illæ lachrymæ et Theologorum odium inexpiabile . Atque gæsa minantia gæsis. Equidem benignitate Dei stetit hætenus res Christiana , seu adamantinò trabalique clavò suspensa , quæ cateròquin non gradu , sed præcipiti

piti cursu ad occasum & exitii metam pervenisset. Etiam hodie flebilis adeo mihi videtur Ecclesiæ facies, furiis istis & incendiò haud dubiè agitata, ut Poetæ vocem usurpare debeam. *En quo discordia, cives perduxit miseros.*

Sed prodeat tandem invisa ea Theologorum pertinacia, quâ dum sua astruere nituntur, cedere nesciunt vel veritati potiora monenti; quâ non aliud usquam præsentius aut perniciosius malum, Christianismi pacem foedius libavit. Zelum arbitrantur aliqui viis & modis contendere, pro fide semel sanctis tradita, quod utique ego nullûs negaverim, a Pedariis istis senatoribus toto corpore aversus, qui alieni gustus miratores, traditores sui, pondere debito carent: propterea quâ spirat ventus aut inclinat unda, ipsis cursus instituitur. Ad quodlibet iter si Ducem dederis prompti & faciles; at priores nunquam gradum facient, seu Sarcinarii equi aut lignum alienis mobile Nervis. Innatâ etiam levitate ut inertes Poetæ, argumentum deserunt, aut quod fortè deterius, in extremo actu corruunt, & more gallico cadere sinunt statim, quod maturitate summâ statuisset videbantur. Certè ut neminem proponi velim dictatorem perpetuum, in cujus verba jurare teneamur, ita *Statores* illa Stoicorum in retinendis quæ semel senserint, conditionem Numinis invadunt homines, & Mortalitatis Leges cum Deo proximè jungunt. Verùm Zelus multorum Aud: everriculum planè plurimarum fraudum, præsertim dum supra modum modestiæ effervescit. Pax optima rerum quas homini novisse datum est. Pax una triumphis innumeris potior. Hujus si haberetur ratio, minùs militarent Theologi, aut indulgerent litibus ingloriis, nullòsque habituris triumphos. Mirari subit profectò, viros cætera prudentes et qui Chymicorum instar suum cerebrum distillârunt in chartas, eò usque desipere, aut promiscuis commissionibus obsolescere se pati. Sed fortè veritatis vindices gestiunt audire, & quandiu eâ lineâ insistent, vel insi-

stere se putant; quàm parum olei acetario suo infundant, quantum salis & aceti, perinde habent. Non parcitur personis, non sexui, non ætati. Etiam ut a gloria incipiat disputatio, quis neget tamen accendi in conflictibus animos, & ea concipere odia, quæ nunquam finiuntur. Dum calet calamus Aud: & Ingenium acre nova trudit in prælia, moræ pretium esset, spectare prius ingentia & vix ulla scriptione æquanda, concordia commoda: ita enim suadet recta ratio, cui utique morem gerens, latius regnat avidum domando spiritum quam si Lybiam remotis Gadibus jungat & uterque Pœnus serviat uni. Splendidiùs porro triumphat & magnificentius, quàm si quadriiugo curru, per sacram viam, Diademate caput revinctus in Capitolium invehetur. Audres fortè Vejoves istos, veritatem crepare jugiter, sed iræ & maledicentiæ litasse ipsos comperies, & de Scientiæ palmâ unicè laborare. Ut à rectâ mente, vel latum unguem desciscere difficile, ubi non levia aut ludicra petuntur præmia, sed agitur de sempiterna Salute, ita optandum seriò ne per odia fratrum, quæ nec ultima terminet linea, aliâque militiæ nostræ flagitia, superbum istud nomen reformatæ religionis, & ipsa causa incipiat multis, esse dubia sanitatis. Dico enim justâ cum indignatione quod res est, plerique scientiæ typho sic insolent, ut Deum vereri ac venerari dedignantur, quasi doctrina dux esse debeat, *Mexentis* istis Divum contemptoribus, ad ferinos mores & Cyclopum ritus induendos. Etiam ut ipsi soli literatoris laudem laudemque retineant, in fratres optimos & meritis suis fulgentes, quasi ruptis repagulis, & charitatis cervice recisa, an fastu majori dixerim, an fatuitate, insilire non erubescunt. Certè haud bene domat affectus, ne quid durius dicam, qui fluctus ejusmodi in simpulo excitat, & ex Musca cudit Elephaneum. Ciceronis linguam, inquit Augustinus, omnes ferè mirantur, pectus non item. Luget Religio, languet pietas, nisi vim eam naturæ, quæ paulò

paulò intemperantiùs exilit, inhibere didiceris, elisa per modestiam ambitione. Equidem Charitas, quæ est secundum Deum, contentionum semina suffocaret, & immodicæ litium libidini sufflamen injiceret. Disputationes namque ipsa diuturnitate amittunt innocentiam, & dum intenduntur furore, causâ minuuntur. Imo subinde victoriæ in nova bella fruticescunt, nec erectis stare, nec lapsis jacere licet. Ad summa scandunt, ubi semel capere discordiæ & vivaces nutriunt flammæ. Urgent sæpe victi victores, ut vara vibram trahit & Sepia Perçam sequitur, & nimia fortuna super ipsas glorias ruit retrograda. Certè ignem testis injicere, eiq; modum statuere, non sæpe in unius & ejusdem est manu; nec semper virium contentiones confici, est ubi cedendo atque obsecundando altius assurgas. Non pauca hîc sunt quæ pari probabilitate definias sic vel aliter, in quibus a bono vicini tantum abest a probro, ut potius laudi apponatur, si qui recessit inferior, conscius sit nihil a se prætermisum, quominus aut par aut superior evaderet. Sed angustiis temporis excludor, ne stylo manum poscenti licentius indulgeam. Romanâ ego simplicitate pectus aperui, citra cujusquam noxam. Restat è medio tollere aliquorum argutias, quibus pacis & concordiæ consilia, quæ adhibui, intercipient fortasse & irrita reddent.

Atque primùm, non idcirco Theologiam incilare debeat quis, quod ipsius cultores *ἀσπένδον πόλεμον* & lites finè fine foveant. Certe hæc Scientia palmam præripit cæteris, siue res quas considerat in censum veniant, siue considerandi modus, et qui ipsius Scopum viderit, morum sanctimoniam præcipere, peccatorum maculas eluere, animam totam improbitatis immunem præstare, facîle eam renunciabit principem primarum artium, in qua si non detur ad eorum famam aspirare, quos literatus orbis adorat; pulchrum tamen & gloriosum in secundis tertiisque consistere. Nec tam caligantibus oculis

estis Aud: ut rem ipsam ab ejus abusu secernere nequeatis. Ambitiosi Theologi Strages has edunt, quibus solenne istud *οὐκ ἐν ἀριτεύειν καὶ ὑπεροχῇ εἶναι ὁμολογεῖν*, nullo utique experimento ita edocti ab institutore suo Christo, pacis parario & interprete. Quæ Deo revelante nobis innotescunt, quædam tractandi methodus est, sed ea sobria, et temperata atque in ipsa sui elevatione humilis, quæ licet generoso impetu supra mortalia surgat, nunquam tamen metu soluta & quâdam sermonis verecundiâ. Ut enim Tenariffæ juga hieme perpetua canescunt: quia fastigium non attingit, radiorum Solis, quæ in imo reflexio, sed ipsis nubibus miscetur, improbus & inaccessible vertex; ita modus iste elatior suas alit nives & grandines, altitudine ipsa gelidus, quòd ad tumorem eum non perveniat ardor Evangelii. Apostolus non sine ratione, junioribus hæc sacra interdicit, Ne novitii immodico fastu cureant, quod rarò extra seculum præsens illustrius apparuit, exponentes sese condemnationi Diaboli. Etiam qui in incude studiorum constituti, & æquo citiùs à Scholastico pulvere soluti, cruditate nimia laborant, eò aspirare non debuissè se sentient, si quando ex veterno isto contentionum, aut fascino veriùs evigilare iis detur. Sed neque omnium hæc labes, neque Theologos deesse videas, qui maturitate suâ prævenientium vota assequuntur, & ex arce illa magnarum cogitationum, quibus ultra sortem humanam, ac supra ridentis mundi missilia caput altiùs attollunt, ad captum seculi blandè se submitunt, etiam dum retinentissimi rigidæ majestatis, pacem & amicitiam cum omnibus sectentur. Certè ii honore vestro Aud: & veneratione prosequendi. Vulgus fateor sua interesse non putat, æstimare cultum quo humanum Ingenium ad sui perfectionem informatur. Sed neque omnium dierum soles occubere, & hac unâ consolatione oblector, quòd post tempestates et procellas, subita sese effundet serenitas. Atque hæc fors Theologis communis, cum
plæ

plærisque Ingeniorum luminibus, qui neglecti & jacentes, par-
lâm faciunt turpissimam Seculi ἀχαρίστητον. Certè Probri hu-
jus & ignominiaë maculam vix omnibus undis abluerit geni-
tor nympharum Oceanus.

Neque nova Aud: aut insolens Theologorum discordia,
aut seculo huic infelici in solidum deputanda. Stupebant fa-
teor Gentes ad charitatem Christianorum primi ævi, nihil
humile aut prophanum ab ea mente expectantes, quæ se fra-
terno amorì devovisset. En inquiunt ut sese diligunt, ac
pro se mutò mori parati sunt Christicolæ, ut videas apud
Tertullianum. At pone sequens, qui maximarum quæstionum
pondus indefessis tulit humeris, seu Atlas Ecclesiæ *Augusti-
nus*, & ea mentis altitudine, quæ proxima cœlo puriori lu-
ce fruitur; libro de Ordine, duorum juvenum supra modum
tumultuantium, audaciam & impetus frangere nititur, seve-
rioribus eos verbis increpans. Nolite, inquit, geminare
meas miseras, plùs satis mihi vulnera Ecclesiæ, licèt Schola
cui præsum, non strepat altiùs quàm convenit. Mercedem
mihi reddite ipsam pacem, nisi me ultra infelicem velitis, ef-
ferâ vestrà & inconditâ veritatis inquisitione, quæ tamen
tranquillis mentibus certiùs allucet & innotescit dulciùs.
Etiam super *Ruffini* invektivis in *Hieronymum*, Epistolâ quâ-
dam: Cum legissem, inquit, contabui dolore, & timore
obrigui, O misera, miseranda mortalium conditio, conjun-
ctissimi & familiarissimi aliquando vos, mella Scripturarum
Sacrarum pariter lambetis, tantæ amaritudinis vobis irrepisse
perniciem; hei mihi qui vos alicubi simul convenire non possû,
prociderem certè ad pedes vestros, flerem quantum valerem,
rogarem quantum amarem &c. quibus videatis annosas esse &
per vetustas Theologorum discordias, neque uni huic seculo
propriâs. Quid faciendum ergo Aud: num otio & inertia in-
dulgendum, ut sua stet Ecclesiæ concordia: an quod verifimi-
lius, bella Domini pro virili depugnanda? Certe aquæ tor-
pen-

penses vitium contrahunt, & ut cum Plauto loquar, nares
 spurcant odore illætabili. Labor adhibendus sine quo vel
 excellentissima ingenia, quasi pestilenti sydere afflata conta-
 bescunt. Qui speciosè sentiunt & loquuntur, adversarios in-
 terim veritatis indemnes dimittunt, similes videntur insectis
 iis, quæ lucentes alas dum explicant, nec favos faciunt, nec
 serica. Sed ut non omnibus ea sui fiducia, ita neminem cor-
 datum esse arbitror, qui quas illi impertiit Deus facultates,
 traditivæ quam à majoribus accepimus, sustinendæ, conse-
 craneas esse nolit. Non deerunt enim Ceriti & Lucumones,
 & quæ vivunt in opprobrium seculi, vomicæ & carcinomata,
 quæ seu nitedulæ, suas sordes affricare veritati nituntur. Vi-
 deas viros fateor cætera Eruditissimos, Philosophiâ seu pulve-
 rulentam & turbidam dampnantes, etiam Scholasticorum lacu-
 nas seu furentibus austris & omni impuritate foetas. Sed non
 fingunt omnia Cretes Aud: Neque iis artibus consuli satis
 crediderim Ecclesiarum incolumitati. Memini lupos ali-
 quando ea lege Pacem cum Ovibus inire voluisse, ut canes,
 quos habebant ad custodiam, sejungerent singulos & amove-
 rent. Qui castrenses Theologos & polemicis affuetos, ni-
 mis acres esse quiritantur, ovili videntur insidiari; Si enim
 ei tantopere cupiant, cur malè habent amicos latratus, utilém-
 que ovibus vehementiam. Certè ut non Doctores, sed Se-
 ductores, non Pastores, sed Impostores, non Prælatos sed
 Pilatos, dixit olim *Bernardus* suo seculo plures, ita Vertum-
 nus iste et decoctor, qui in causa veritatis divinæ, viso se-
 mel hoste, vadimonium deserit. Obviàm potius eundum
 blennis istis & buconibus, ne tollant longa supercilia, aut
 licentiùs effutiant, omni pudore diruti, quicquid iis sugge-
 rit splendida bilis, & pus jam diu coctum sub læva parte
 mammillæ. Et fragili cupientes illidere dentem impingant
 solido, ut ait *Horatius*. Neque tamen, ut plærique in Scho-
 læ recentioris verba, & Magistrorum fidem, cæca facilitate
 aut

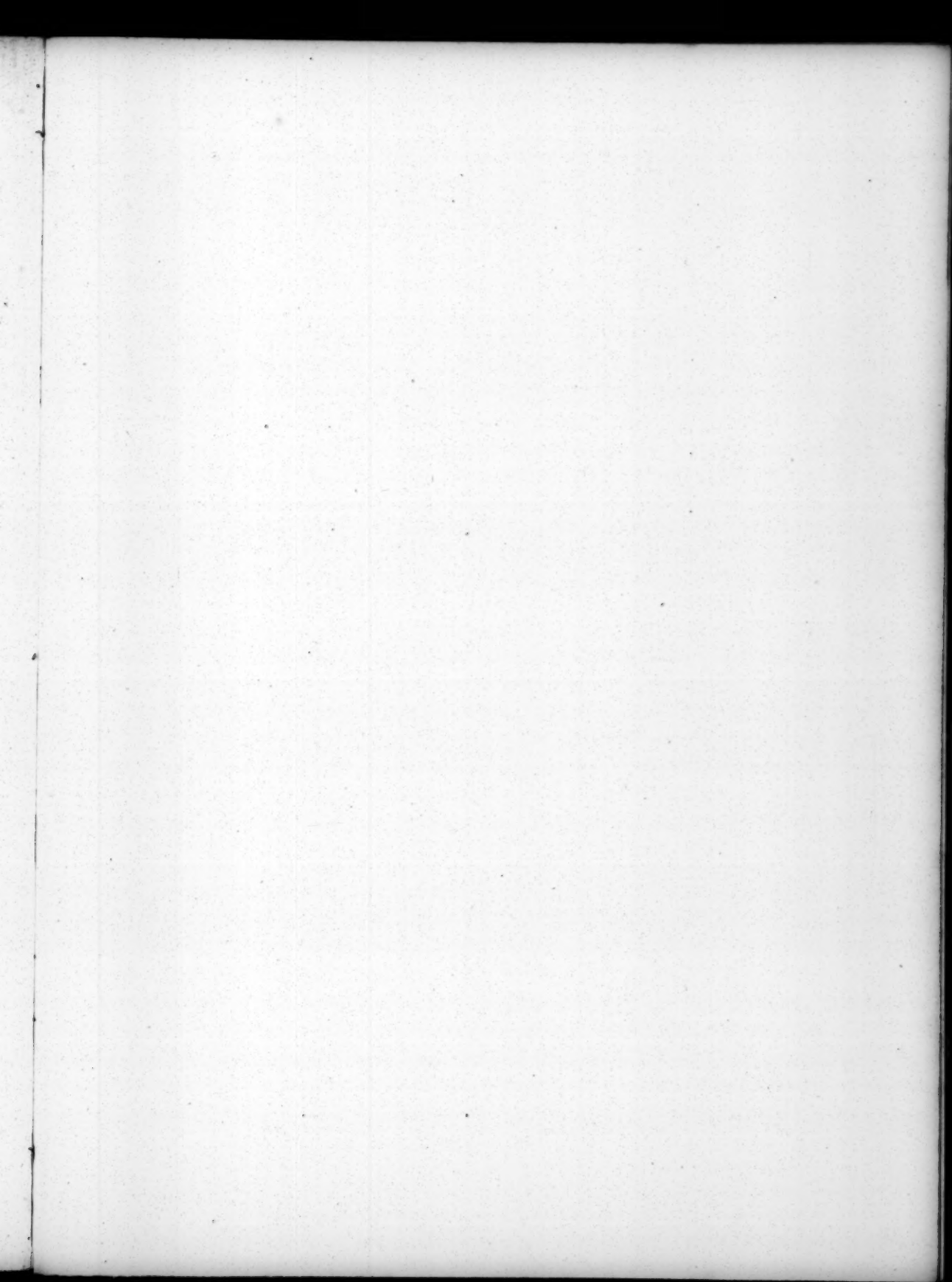

aut reverentiâ Jurandum existimem, dulcius ex ipso fonte bibuntur aquæ, & scrutari quid lateat eruditissimis istis Patrum scriptis subinde volupe, licet quæ apud eos vel nimis diducta, evanescant prolixitate sermonis, vel infinitis prope operibus sparsa, nisi in unum corpus coeant, vix reperiri contingit, ubi festinans bellum lenta adeo arma non admittit. Sed est modus in rebus, neque ex disputationum Mustaceo Laureolam quærat Theologus, extra causam veritatis divinæ. Etiam dum Romæ trahuntur in longum lites, Sanguanthus capitur.

Sed dicet aliquis spem ergo pacis & concordiæ in Ecclesia decollâsse penitus, velitationum enim istiusmodi nullum fore modum aut mensuram, nisi inhibeantur, pertendentibus singulis se pro veritate stare. Sed cum sacras Scripturas helicen habeamus & cynosuram indeclinabilem & orthodoxiâs canonem perpetuum, minimè verendum ne arena aliqua, ludis iis Tauris, in campo Theologico, aptata reperiat, etiam dum quis per ἀμετρίαν της ἀνβολῆς, Ut loquar cum *Basilio*, M. a regia veritatis via deflexerit, in diverticula vanitatis & erroris, fortè non dolò malò, sed inani quâdam sui ostentatione, colligendus certe is in Spiritu pacis & amoris. Quòd si disputationibus agendum, modò scopulos personalium præte vectus, nihil extra causam dixeris, neque verbo ullo atrociori adversarium incesseris, humilitate porro ea quæ Christianum imprimis adornat, absque livore aut acedia pertinaci, rem ipsam insequaris, Marte & Arte opponentem adigendo ut præconceptos errores ejuret & deponat, eundem officium viri boni præstiteris & veritatis studiosi. Etiam ubi causa capitalis & animam contingens, proximi salutem non neglexeris. Adsit modò juramentum Calumniæ, ut dicitur Jurisconsultis & amnestiæ legem, si quæ ex transverso incurrant, ut homines sumus, præstare paratus sis. Verùm manum fortè cum *Milone*, temere inseruerim in hiantes
has

has rimas ; Saltem ultra insistere operæpretium non duxerim, cum vel cornucopiis locupletius quæ causæ huic conficiendæ satis, jamjam tradiderim. Superest ut offam aliquam Pontificiis famelicis objiciam, qui ut Protestantium consiliis plûs æquò semper intenti & infesti, ita diffidia quæ inter eos, sibi lucro deputantes, extollunt mirè & supra modum efferunt; Apud vulgus scilicet rude & incautum eâ viâ indubiè grassantes & plausum cientes. Sed nullo suo merito Aud: Nam ut *Parrhasij* velò, quibus reformata concutitur Ecclesia discordias, oculi optarem æternùm; etiam dignos plures Theologos Orthodoxos qui hæc audiant ab Adversariis. Indigni tamen papaturiente hoc ævo, qui eos navos in nobis observant. Quis tulerit *Gracchos* de seditione quærentes? aut quis demum *Gnathonibus* istis fidem adhibuerit, qui vel unionem in capite suo, & controversiarum Judice, profiteri palam non audent, ne hiulca prorsus & fatiscens diffiliat eorum Ecclesia? Ausim dicere vel renitentibus quibusdam Henoticis, nullum apicem monstrari posse dissensus, qui iis nobiscum intercedit, in quo à se mutuò diversi non abeant, ut vel suffragatorem habeas *ἐν ἁντι πάντων* *Bellarminum*, Controversiis suis passim. Sed manum de tabula, nec fragilem phaselum ulterius committo immenso huic æquori. Semel animus fuerat secessum à Pleudo-Ecclesia Romanâ paucis attigisse, atque Patres nostros & Majores, quod castris iis maturiùs egressi, crimine liberâsse. Etiam ut plurima de voce & nihili rebus, inter ipsos & nos agitari ingenuè fatear, monstrâsse multis, quàm non possibilis reconciliatio, nisi quis *ἀσ' ἡκλῶσα συγκαθῆναι*, ut cum *Synesio* loquar, aut polos duos jungere se posse speret. Sed vereor ne invisa Orationis prolixitate tædio vobis fuerim. Dabit aliquando ipse Deus pacis vulnera nostra coire, ut cicatrice obductâ, eadem sentiamus omnes & loquamur unanimes.

DIXI.

F202717

ilf

h.